

4 Ter nagedachtenis aan Dr. A. van Voorthuijsen

TIJDSCHRIFT VOOR R.K. BUITENGEWOON ONDERWIJS
C. B. O. (Chr. Buitengewoon Onderwijs)
LOGOPAEDIE EN PHONIATRIE
TIJDSCHRIFT VOOR BUITENGEWOON ONDERWIJS

Redactiecommissie :

G. A. E. CHRIST
A. J. VREUGDENHIL
M. VAN DANTZIG
HERM. J. JACOBS

*Ter nagedachtenis aan:
Dr. A. van Voorthuijsen*

No. 2 · Februari 1952

Uitgave: N. V. Uitg. Mij. HAGA, Den Haag en
Drukkerij en Uitgeverij W. Vosselmans, Zundert

Dr. A. VAN VOORTHUIJSEN

Geboren: 7 Februari 1872 te Beekbergen

Overleden: 10 Januari 1952 te Utrecht

Eerste Inspecteur van het Buitengewoon Onderwijs
van 1 Januari 1921 tot 1 Maart 1937

TER INLEIDING

We hadden gehoopt, dat onze Oud-Inspecteur, Dr. A. van Voorthuysen op 7 Februari zijn tachtigste verjaardag zou beleven.

Uitdrukkelijk had hij de wens te kennen gegeven, dat op die dag geen huldiging van zijn persoon zou plaats vinden.

Maar met groot genoegen en waardering kon hij de plannen goedkeuren die in de b.o.-wereld waren gemaakt, om ter gelegenheid van die dag uiting te geven aan het saamhorigheidsgevoel, dat in de verschillende b.o.-kringen leeft, door het houden van een b.o.-dag en het uitgeven van een gecombineerd tijdschriftnummer.

Al maakte het plotseling overlijden van Dr. v. Voorthuysen herziening van de uitwerking der plannen nodig, toch leefde in onze kringen de wens, dat ze gezien de grote voldoening, waarmede ze door Dr. v. Voorthuysen ontvangen waren, doorgang moesten vinden.

Als eerbiedige hulde aan zijn nagedachtenis verschijnt dit nummer, namens de redacties van:

Tijdschrift voor R.K. Buitengewoon Onderwijs.

C. B. O. (Christelijk Buitengewoon Onderwijs).

Logopaedie en Phoniatrie.

Tijdschrift voor Buitengewoon Onderwijs.

De Redactiecommissie:

G. A. E. CHRIST.

A. J. VREUGDEHIL.

M. VAN DANTZIG.

HERM. J. JACOBS.

Dr. A. VAN VOORTHUIJSEN

door N. Y. VLIETSTRA

Prof. Dr. J. Gielen verklaarde enige tijd geleden in het tijdschrift „Opvoeding”, dat de B.L.O.-school een der grootste zegeningen is, die het moderne onderwijs aan onze kinderen heeft gebracht.

Met deze uitspraak wordt wel het meest hij geëerd, die als de geestelijke vader van het buitengewoon lager onderwijs wordt beschouwd.

Dr. A. v. Voorthuijsen heeft in Nederland de grond gelegd voor een weloverwogen opzet van schoolbehandeling aan misdeelden en zijn invloed bij de ontwikkeling van het buitengewoon lager onderwijs is zeer groot geweest.

Dit wordt niet alleen gedemonstreerd door de vele scholen die zijn naam dragen, door de nog talrijker scholen, die zijn portret een ereplaats gaven, dit wordt nog het beste duidelijk als men de leerkrachten bij het Openbaar, het R.K., het Prot. Chr. en het bijzonder neutraal onderwijs hoort spreken over de tijd vóór 1937 toen het buitengewoon lager onderwijs aan de zorg van Dr. Van Voorthuijsen was toevertrouwd.

Er zijn velen in de grote steden en op het platteland, erkende leidende figuren en eenvoudige fröbelonderwijzeressen van een imbecillenafdeling, die het trots uitspreken „ik was er ook bij” en die aan het feit dat zij onder Dr. Van Voorthuijsen werkten een soort adelbrief ontlenen.

Tot in het jaar 1951 werd in de scholen voor B.L.O. nog herhaaldelijk gewag gemaakt van uitspraken van Dr. van Voorthuijsen bij zijn schoolbezoeken en zijn inzichten worden nog altijd door vele mensen in praktijk gebracht.

Het zijn niet alleen leerkrachten die zich tot op heden gegrepen weten door het ideaal van een man die wist wat zorg voor misdeelden betekende, men ontmoet in Nederland ook vele anderen, burgemeesters en geestelijken, artsen en wethouders, die een levendige herinnering bewaren aan een pleidooi dat een kwart eeuw geleden nog voor een goede zwakzinnigenzorg geleverd moest worden.

En welk een pleitvoerder is Dr. Van Voorthuijsen voor de zwakzinnigen geweest!

Men doet niets af aan zijn belangrijke bemoeienissen met blinden en doofstommen, met lichamelijke gebrekkigen en zeer moeilijk opvoedbare jeugd, als men zegt dat het de zwakzinnigen geweest zijn, die de liefde van zijn gehele persoonlijkheid hadden en ook toen hij niet meer met het toezicht op het buitengewoon lager onderwijs belast was, droeg hij deze groep in zijn hart.

Het zijn de zwakzinnigen, die een meelevende arts en een goede vriend hebben verloren, die als mens en als ambtenaar steeds op de bres stond voor hun menswaardigheid en voor een behandeling, die daarbij paste.

Zeer nauwkeurig heeft hij alles bijgehouden wat op de zwakzinnigenzorg betrekking had en het is niet te veel gezegd, dat hij tot het laatst van zijn leven medeleefde met wat er op dit gebied gebeurde. Als zijn gezondheid het maar enigszins toestond, beklom hij de trappen van Ramstraat 33, waar zijn omvangrijke bibliotheek als geschenk aan het Rijk is ondergebracht om daar te rangschikken en te ordenen, een boek bij te voegen of een bron te raadplegen.

Men begrijpt pas de invloed van Dr. Van Voorthuijsen op het terrein van de zwakzinnigenzorg als men begrijpt hoezeer het probleem van de zwakzinnigheid op hem beslag heeft gelegd.

Wel doordacht in woorden die nog steeds herhaald worden en in geschriften die nog steeds gelezen worden, heeft hij daarvan getuigd met de grote kennis en het diepe inzicht dat hem eigen was.

Tot op hoge leeftijd hield hij zich met dit probleem bezig en verheugde hij zich in contacten die hij had met hen, die hun werk in de zwakzinnigenzorg vonden.

Zoals hij vroeger als adviseur van het Koningin Emma Jubileum Fonds velen verraste door een zeer nauwkeurige kennis van persoonlijke feiten van lichamelijk gebrekkige jeugd, omdat de mens in deze jeugd hem interesseerde, zo kende hij lange jaren nadat hij opgehouden had actief werker te zijn in de scholen met grote nauwkeurigheid hen, die hun levenstaak vonden in zwakzinnigenzorg, omdat hun arbeid zijn eigen levensarbeid was.

Het moet in Nederland tot een merkwaardig feit worden gerekend dat een medicus door het geven van wenken en richtlijnen voor het onderwijs een vaderlijke vriend werd van leerkrachten en dat een Rijksinspecteur van het onderwijs uitgroeide tot de onomstreden figuur van grand old man die tot het eind van zijn leven zijn volle gezag bleef behouden in alle kringen van het buitengewoon lager onderwijs.

Wij worden thans geconfronteerd met dit lange leven van bijna tachtig jaar, waarvan een groot gedeelte gewijd was aan de zorg voor de misdeelde mens.

Vele jaren geleden vroeg eens een bejaarde diacones die zelf versleten was in het zorgen voor anderen of men haar aan Dr. Van Voorthuijsen wilde voorstellen. Zij ontving een handdruk van hem wiens persoonlijkheid haar als buitenstaander boeide en hij stelde zich voor.

Nog eenmaal stelt Dr. Van Voorthuijsen zich aan ons allen voor.

4.2 Bij het verscheiden van Dr. A. van Voorthuijsen

Mogen wij werkers bij het buitengewoon onderwijs nu wij hem het groot saluut brengen, ons bewust zijn dat er voor ons een verplichting ligt in het feit dat wij hem gekend hebben en mogen wij als insiders geboeid blijven door zijn idealen.

Mogen wij onszelf nu wij Dr. Van Voorthuijsen in dit tijdschrift voor het laatst ontmoeten een weinig waard weten in het streven dat hem voor ogen stond.

Wij achten hem gelukkig omdat het aan weinig mensen gegeven is een levenstaak achter te laten die zo het stempel van zijn maker blijft dragen.

Wij achten ons gelukkig dat wij de fakkel die hij ontstak mogen verder dragen.

Moge zijn groot werk in onze kleine bijdragen, die wij dagelijks hebben te leveren, ieder op de plaats waar hij staat, wel geborgen zijn.

Ons land zal dan in zijn zorg voor het misdeelde kind de taak blijven vervullen die Dr. Van Voorthuijsen het gesteld heeft.

BIJ HET VERSCEIDEN VAN Dr. A. VAN VOORTHUIJSEN

door Prof. I. C. VAN HOUTE

Terwijl een groot deel van het Nederlandse volk nog rouwt om het heengaan van Professor Kohnstamm, wordt zij opnieuw tot verslagenheid en inkeer gebracht, nu van de even bekende en geëerde Dr. van Voorthuysen de levensdraad is afgeknapt.

Van Voorthuijsen's dood komt niet onverwacht. Het was aan velen bekend, dat zijn gezondheidstoestand sedert enige jaren veel te wensen overliet. Hij leefde zeer teruggetrokken en ontving geen bezoeken meer. Maar hij was er nog, en hij deed — en op welk een wijze dan! — nog van zich horen. Thans is hij herinnering, ook voor haar, die niet slechts lief en leed met hem te delen wist, maar ook voor zijn arbeid, inzonderheid voor die zijner laatste ambtsperiode, een grote belangstelling had, die hij zo bijzonder waardeerde en die hem steun en krachten gaf om voort te gaan.

Echter hoewel dus alleen en helaas herinnering, leeft Van Voorthuijsen voort. Want aan datgene wat hij aan vrucht van oorspronkelijke en onvermoeide arbeid heeft nagelaten, liggen aanwijzingen van blijvende betekenis. En dan moet in de eerste plaats genoemd worden, dat hij niet alleen de paedagoog, maar het gehele Nederlandse volk bijgebracht heeft wat gebrekkigheid betekent. In deze vaak wanhopig-trieste wereld, waar Nederland een deel van is, is door zijn toedoen bereikt, dat in dit land niet alleen de „dorpsgek" thans nog slechts legendarische betekenis heeft.

maar dat van uiterst Zuid tot uiterst Noord het inzicht is ontstaan en het besef is ontwaakt, dat de gebrekkige mens en daarvan in het bijzonder het misdeelde kind, deel is van ieder, dat het niet behoort tot een andere wereld, die der abnormaliteit en gescheiden is dus van die andere, die zich normaal noemt en gevoelt, maar dat het deel is van onszelf, wetende van onze eigen gebrekkigheid. Om dat te bereiken werd een medicus paedagoog, moest wellicht juist een geneesheer tot opvoeder worden. Van Voorthuijsen heeft door zijn overtuigend en bezielend woord, door zijn duidelijke en gedocumenteerde geschriften en door de kracht van zijn onweerstaanbaar innemende persoonlijkheid die waarheid onthuld, en daarmee volgelingen gekweekt, bestuurderen voorgelicht en tot initiatief gebracht en in duizenden het sociaal gevoel versterkt en hun ten aanzien van de gebrekkige tot een andere levenshouding gebracht.

Het moge dan zo zijn dat in andere landen instituten en instellingen worden aangetroffen, die men hier te lande tevergeefs zal zoeken, het is evenzeer zo, dat in diezelfde landen waarnaar te kijken zijn voordelen ongetwijfeld hebben kan, nog slechts een deel, een geestelijke elite, van dit besef doordrongen is en het volk derhalve in zijn geheel nog vrijwel onberoerd is gebleven voor de nood van haar of hem die minder goed is toegerust of door omstandigheden in verval is geraakt. Aan deze opvoeding van het Nederlandse volk heeft Van Voorthuijsen als weinigen bijgedragen.

Hij gaf deze bijdrage als medicus, maar dan als een bijzonder medicus. Het is in kleine kring bekend op welk een merkwaardige wijze hij de afgezanten van de Minister heeft ontvangen, die hem kwamen polsen of hij bereid zou zijn het eerste inspectoraat van het buitengewoon onderwijs op zich te nemen. Van Voorthuijsen was destijds schoolarts in Groningen en om hem te spreken moesten deze autoriteiten hem op school opzoeken, waar hij bezig was. Toen zij waren aangediend, gaf Van Voorthuijsen de boodschap terug, dat zij moesten wachten: hij was bezig met het onderzoek van een kind. Dit voorval tekende Van Voorthuijsen. Niets ging voor het geval, dat wil zeggen, dat niets belangrijker was dan de individuele mens, de persoon die in zijn belangstelling, zijn aandacht, zijn arbeid betrokken was. Nimmer was een kind een der velen, maar steeds was het een uit velen. En hoe ook geëmotioneerd door de groep der zwakzinnigen, die hem naast die der lichamenlijk gebrekkigen het naast aan het hart lag, steeds sprak in zijn bemoeiingen mee, neen, steeds werden zijn bemoeiingen geleid door dat daar en daar in omstandigheden zo en zo. En daarom was in zijn inspecteurswerkzaamheid de mooiste opgave dat meisje in Raamsdonksveer of die jongen in Retranchement, waarvan de moeilijkheden hem ter ore waren gekomen, op te zoeken en naar bevind

van zaken de middelen te verkrijgen, waardoor dit kind te helpen was. Dan was Van Voorthuijsen de medicus aan het ziekbed, voor wie op dat ogenblik onder de honderden en duizenden zieken slechts één zieke, deze zieke was.

Deze instelling had bijzondere en opmerkelijke gevolgen. Doorgedrongen tot in die afgelegen oorden, waar voor een kind iets moest worden tot stand gebracht, betrok hij verschillende personen en instanties in het geval en vestigde zodoende in wijde kring — al was dit slechts de dorpsgemeenschap, maar wat betekende die niet voor het geval en welk een waarde had dit geval niet voor deze kleine gemeenschap! — de aandacht op een kind in nood.

Een ander gevolg van even wijde strekking was de verandering, die hij aanbracht in de houding van het onderwijzend personeel tegenover het kind. Want ook in de schoolklasse zag hij slechts afzonderlijke kinderen en hij liet niet los voor hij de onderwijzers en de onderwijzer tot het inzicht had gebracht dat dat meisje daar en die jongen ginds iets aparts waren, die een afzonderlijk onderricht en een aparte opvoeding behoeften. Lang en niet gemakkelijk was de weg, die hij gaan moest om dat inzicht bij te brengen. Opgegroeid in het geloof aan de onfeilbaarheid van de klassieke methode, was het voor vele leerkrachten moeilijk een geheel andere instelling en werkwijze aan te nemen. En hoe vaak is niet gezegd, dat hij er niets van wist en er zelf maar eens voor moest staan. Van Voorthuijsen wist dit wel en hij kon er het hoofd om schudden, want niemand meer dan hij was doordrongen van de moeilijkheid van het onderwijzersambt en ook van de volslagen ongeschiktheid van hem om dat ambt te vervullen. En toch waagde hij het om met een onafwendbaar vertrouwen van zijn zienswijze blijf te geven. Hij heeft de grote vreugde beleefd om te zien dat zijn gedachten stilaan veld wonnen: dat men alom voor de noden van het afwijkende kind ging openstaan en dat in de school een andere houding en een andere methode ingang vonden. Het is om deze reden dat het tweede kwart dezer eeuw, waarin een ontzaglijke vooruitgang kon worden geboekt in sociaal-hygiënische en sociaal-paedagogische voorzieningen, ondanks de moeilijkheden van de oorlogsjaren, bekend zal blijven als het tijdperk, waarop Van Voorthuijsen het stempel van zijn inzicht en zijn arbeid drukte.

Het voorgaande zou de indruk kunnen vestigen, dat Van Voorthuijsen het geheel van noodzakelijke voorzieningen minder duidelijk overzag. Het tegendeel is het geval. De „wettelijke” inrichting van het buitengewoon onderwijs, neergelegd in talrijke Koninklijke Besluiten, het Verslag van de Staatscommissie inzake onvolwaardige arbeidskrachten, in welke stukken hij een duidelijk

4.3 Een oud vriend ging heen

aandeel had, vermeerderd met tal van artikelen, getuigen van zijn grote visie op de organisatie van de te besteden algemene zorg aan kinderen en volwassenen, die lichamelijk of geestelijk getroffen, hulpbehoevend zijn.

Van Voorthuijsen behoorde tot die groep van mensen, die levend uit een diepe overtuiging, nochtans met grote schroom is vervuld om van die overtuiging in het openbaar getuigenis af te leggen: het Heilige is te verheven om in het bijzijn van anderen in de mond te worden genomen. Maar zijn levenshouding, zijn arbeid en zijn verhouding tot anderen wezen uit, dat die gedragen werden door het Evangelie, dat hij verstond en dat hij als weinigen in toepassing wist te brengen.

Toen hij in een rede afscheid nam als inspecteur van het buitengewoon onderwijs, eindigde hij met de woorden: de dienaar gaat, de dienst blijft. Thans is de dienaar voor goed heengegaan. De dienst aan de mens is gebleven. Moge zijn verheven voorbeeld van mensenliefde en plichtsbetrachting blijvende navolging vinden.

EEN OUD VRIEND GING HEEN

door Dr. D. HERDERSCHÈE

Onze vriendschap dateerde van het ogenblik, dat Van Voorthuijsen schoolarts werd te Groningen en groeide gedurende ons redacteurschap van PAIS, de voorganger van ons tegenwoordig Tijdschrift voor B.O. En wat was het, gedurende zijn inspecteurschap — en daarna — geen vreugde voor mij, hem te zien binnen komen, wanneer ik aan het werk was in een van onze scholen. Altijd vol warme belangstelling voor het gewone werk en geestdriftig voor ieder nieuw denkbeeld. Niet alleen de didactische en medische zijde van het vraagstuk der zwakzinnigheid, had zijn aandacht, voor alles ging hem de sociale zijde van het probleem aan het hart. Hoe enthousiast was hij over onze eerste huishoudklasse aan de school aan de Haarlemmerhouttuinen te Amsterdam, waar mejuffrouw Van Schaik de meisjes zelf de inkopen liet doen voor de kook- en wasles en daarvan nauwkeurig rekenschap liet afleggen; waar de meisjes de dagtaak moesten lezen en copiëren van bord en kookboek! Zo werd de schoolkennis onderhouden op een wijze, zoals de meisjes die het hele leven zouden nodig hebben „non scolae sed vitae discimus”, niet voor de school, maar voor het leven leren wij. Dat was nu juist iets voor Van Voorthuijsen, en

4.4 In memoriam Dr. A. van Voorthuijsen

vele aanstaande leerkrachten en zelfs buitenlanders animeerde hij, met dat pionierswerk kennis te gaan maken.

En dit is maar een voorbeeld uit vele. Geen wonder, dat hij stimulerend werkte op allen, die met hem in aanraking kwamen. En toen de wet hem, wegens het bereiken van de leeftijdsgrens, dwong zijn inspecteurschap neer te leggen, bleef zijn werkkraft onverflauwd, getuige zijn onderzoek over de toelatingskeuring, zijn onderzoek naar de sociale omstandigheden der gezinnen, waaruit de zwakzinnigen afkomstig zijn enzovoort. En altijd vol nieuwe frisse denkbeelden: zo wekte hij in het na de bezetting herrezen Tijdschrift op, ons nu in het bijzonder te wijden aan de prophylaxis. Waarlijk, wij zullen zijn bezielende persoonlijkheid niet vergeten en als een zuurdesem zal deze blijven doorwerken in het ontwikkelingsproces van het Buitengewoon Onderwijs.

IN MEMORIAM Dr. A. VAN VOORTHUIJSEN

Er zijn inspecteurs, die alleen maar inspecteur zijn. En er zijn inspecteurs, die bouwers zijn. Van Voorthuijsen was een bouwer. De bouwer op het gebied van onderwijs en opvoeding weet, dat zijn werk nooit voleindigd zal zijn, en dat veel van wat hij tot stand brengt slechts voorbijgaande waarde zal hebben. Van Voorthuijsen echter was een bevoorrecht mens. Toen hij zijn werk aanvaardde, lagen de akkers nog vrijwel braak, en toen hij heenging stonden zij wit om te oogsten. Hij was de eerste om de verdiensten voor deze uitkomst, die alle verwachting te boven ging, aan anderen toe te kennen. Maar wij allen, die hem zovele jaren aan de arbeid hebben gezien, die met hem hebben gewerkt, of die ons in zijn steun hebben verheugd, wij weten, dat niemand voor deze ontwikkeling méér heeft gedaan dan deze inspecteur. Hij was van huis uit medicus, maar hij werd een groot paedagoog en een bevoorrecht organisator. Boven alle grenzen en tegenstellingen kende hij maar één doel, de zorg voor het misdeelde kind. Voor ieder redelijk experiment was hij te vinden, over iedere nieuwe gedachte was hij bereid na te denken en te spreken, met onbevooroordeelde belangstelling stond hij tegenover ieder nieuw plan.

Hem gekend te hebben is een groot voorrecht.

VAN POELJE.

DOCTOR A. VAN VOORTHUIJSEN †

GRONDVESTER VAN HET B.O. IN NEDERLAND

HEEL (L.), 17 Januari 1952.

Mevrouw Van Voorthuijsen.

Met U, uw kinderen en familieleden, omringd door een talrijke schare van vrouwen en mannen uit alle delen van het land, stonden we op 14 Januari j.l. diep bewogen aan de geopende groeve op het kerkhof te Beekbergen op de Veluwe om innig geroerd de grote dode 'n vaarwel toe te fluisteren..... ook een tot weerziens hier boven.

In wat hier ter nagedachtenis wordt neergeschreven, mag ik in opdracht namens het gehele Rooms-Katholieke Buitengewoon Onderwijs de tolk zijn van een eerbiedige hulde, van warme harten, welke in deze dagen meer nog dan anders in erkentelijkheid kloppen voor hem, die nu in een gezegende ouderdom ons allen is voorgedaan in het eeuwig geluk.

Hoe zou ik mij van deze taak beter kunnen kwijten, dan met U en uw kinderen nog eens te praten op 'n gemoedelijke wijze, zoals hij dat zo uitnemend verstond, over hem zelf nu, met wie U ongetwijfeld nog maar telkens in gedachten bezig is. Zijn beeld wil niet wijken, of U de ogen sluit of niet; alles om U heen kluistert U aan hem en niet 't minst zoals in rustige huiselijke avonduren zijn arbeid U zo dicht samenbracht, U beiden maar ook ons allen, de werkers van het B.L.O.

Het is mijn doel niet, Mevrouw, te trachten zijn zeer omvangrijke, vruchtbare levensarbeid te beschrijven; dat zou mij kwalijk passen, bovendien anderen zullen dit met gezag en deskundigheid niet nalaten en overigens er ligt hier voor mij het gedenkboek, samengesteld bij zijn heengaan als Hoofdinspecteur, waarin men acht volle bladzijden kan vinden alleen gevuld met titels zijner geschriften en werken; neen in deze brief zij 't mij vergund enkele herinneringen op te halen, wat met U op dood-eenvoudige wijze te babbelen, omdat ik nu eenmaal graag over hem praat, omdat ik weet dat U dit aangenaam zal zijn, dat 't U mogelijk kan troosten, zij 't met 'n traan in de ogen U gelukkig kan maken bij 't verwijlen in het onherroepelijke „hoe 't eens was”!

M'n eerste indruk — voorjaar 1922 — door 'n vriendelijk briefje uitgenodigd om naar het bureau te komen op 't Sterreplein te Utrecht — 'n hartelijke ontvangst — gezellig pratend samen aan 'n tafeltje met 'n kopje thee en 'n sigaar (hij zelf rookte nooit) over wat ik nu van plan was in Udenhout te gaan doen en me geen tijd latend m'n totale onkundigheid te bekennen, werd 't mij duidelijk, dat de wachtende taak lang niet zo eenvoudig was als ik dat had gedacht, maar tevens gerust gesteld in de overtuiging hier ten allen tijde

voor elke moeilijkheid gaarne raad en steun te vinden. De eerste indruk..... wat moet het heerlijk zijn om onder leiding van zo'n innemend, begeesterend Superieur te mogen werken.

Zó was 't steeds en overal waar hij kwam. Hebben niet velen ondervonden en getuigd, dat als hij op inspectie kwam, dit tot 'n feestdag voor kinderen en personeel werd. Voor ieder en alles had hij belangstelling; aan de geringste bijzonderheden wijdde hij z'n volle aandacht. Men deed nimmer tevergeefs 'n beroep op hem, of 't nu persoonlijke- of schoolkwesties waren. Altijd en immer tot helpen bereid. Hij zocht als 't ware om te kunnen prijzen en aanmoedigen.

Het was inderdaad 'n feestdag hem te mogen ontmoeten, vooral op de vergaderingen, waar hij nimmer ontbrak en zich nooit onbetuigd liet. Men zat dan te wachten op het ogenblik, dat hij zou opstaan en 't deed er niet toe welk onderwerp aan de orde was. Als hij begon te spreken, werd de stilte hoorbaar, de spanning voelbaar — 't was altijd interessant, vaderlijk, begeesterend, bescheiden vooral. Zo ongeveer in deze trant: „Zouden we niet eens samen kunnen proberen“..... „Kan 't niet zó zijn, dat“..... „Ja, U is opvoeder en ik niet, U weet dat heel zeker beter aan te pakken“..... „Elke maal als ik 'n school bezoek, tracht ik iets van U te leren en zo hoop ik stilaan ook 'n schoolmeester (dan in de beste betekenis van 't woord) te worden, maar dan zou U toch ook wel iets van mijn medische instelling kunnen overnemen.“ Hij had 't heel vaak over het geval „an sich“; nooit generaliseren, integendeel steeds *dit* kind, met *zijn* moeilijkheid, op 'n *bepaald* ogenblik, onder *deze* omstandigheden. Hij was geen verafgoder van *het I.Q.*, 't gaat immer om de gehele constitutie van het kind. Klassikaal onderwijs kon geen genade in z'n ogen vinden; intellectueel onderricht evenmin.

Ja, Mevrouw, als ik hem bij 't heengaan uitgeleide deed en hem de groeten voor U meegaf, was 't bijna altijd: „gaarne, maar dat niet alleen, ik vertel haar vanavond alles wat ik hier hoorde en samen kouten we daarover nog lang na.“ Het moet heerlijk geweest zijn voor hem in U zoveel medeleven te vinden met alles, waarin hij zo opging.

Wat kon hij leuk, grappig en vol ironie — ja deze kunst lag hem bijzonder — afgeven op de lesrooster. Dat was voor hem 'n „wandversiering“, meer niet. Bij zijn bezoek — 't had niets van eigenlijke inspecties — had hij met één oogopslag gezien, of alle kinderen actief bezig waren, ieder met eigen werk. Op 'n vergadering vertelde hij eens in de trein toevallig gelezen te hebben, dat de Minister van Onderwijs in Frankrijk een uniforme lesrooster had opgesteld voor het gehele lager onderwijs in zijn land, blijkbaar als

toppunt van z'n organisatietalent. Hij kon niet nalaten dit feit ter kennis te brengen van de Senaat: „Messieurs les Député's, à ce moment (en haalde z'n horloge voor de dag), tous mes petits Français s'occupent de géographie.” Vanavond moet ik dit ook eens aan mijn vrouw vertellen!

Wanneer hij 't had over die meer medische instelling van de leerkracht — hij heeft daar ook over geschreven — over het geval „an sich”, heeft hij wel eens gezegd: „laten we samen nu eens proberen om het buitengewone van het buitengewoon onderwijs vast te leggen”, n.l. te bekijken, wat 't betekent en welke opgaven de b.o.-onderwijzer in bepaalde gevallen gesteld worden en dan had hij er altijd iets grappigs bij, zo b.v. zijn bezoek aan 'n klasse voor imbecillen, waar hij verschillende zag zitten — U kent dat wel — met zo'n gootje onder de neus. Hij vroeg aan de onderwijzeres, of ze daaraan ook iets deed. Deze dame ging verbolgen op haar teentjes staan en gaf ten antwoord: „Inspecteur, denkt U, dat ik onderwijzeres ben geworden, om snotneuzen te verzorgen!” Als pendant heb ik hem meegedeeld eens 'n leerkracht gevonden te hebben, die met glacé handschoenen aan les stond te geven om geen „fuike fingers” te krijgen.

Wat kon hij daarmee heerlijk de draak steken, Mevrouw! En volstrekt niet om deze absurditeiten alleen, doch omdat zulke symptomen in andere richting wezen op het fatale om de leerkrachten tot pseudo-geleerden (meer kon 't toch nooit worden!) op te leiden, zodat zij wel quasi wetenschappelijk over allerlei problemen kunnen redeneren en debatteren, maar zich heel gemakkelijk te hoog, te voornaam gaan achten, om hartelijke, moederlijke, vaderlijke aandacht te geven aan kindertjes met kwalijk riekende kleertjes, natte broekjes enz.

Mevrouw, men kan soms zo moeilijk man en paard noemen, maar Uw overleden echtgenoot kende ook 't arrogante argument: „ik ben 'n onderwijzer en geen verpleger”.

Het innerlijk begaan zijn met de kindertjes en steeds klaar te staan om te helpen, hoe of waar dit nodig is, betekent geenszins, dat deze edele mensenvriend de theoretische ontwikkeling onzer mensen weinig zou tellen. Integendeel, hij is de pionier geworden bij het veeljarig ijveren om tot een voortgezette vakstudie te komen. En toen deze eindelijk verkregen was, zou hij nimmer verzuimd hebben bij de opening aanwezig te zijn. Dan wist hij steeds met 'n kwinkslag aller harten te veroveren en zo hoor ik hem nog beginnen: „Men zou zich laten inschrijven voor deze studie, alleen al om 't prettige vooruitzicht de sluiting daarvan te kunnen meemaken. Ik verheug me er nu al over de volgende maand van de partij te mogen zijn” — hij bedoelde de driedaagse Belgische excursie van de toen pas afgestudeerde cursisten.

En als hij dan verder ging met z'n openingswoord, waar-
schuwde hij de studenten vooral niet te gauw te zijn met opmerkin-
gen: „wat heb ik aan al die geleerdheid” — „wat kan ik daarmee
nu doen, als ik morgen weer voor de klas sta” — enz. „De vak-
studie”, aldus onze eminente promotor, „kan nooit zijn of worden
'n soort „vade mecum”, 'n woordenboek, dat men voor een bepaald
geval maar heeft op te slaan en op blz. zoveel de oplossing vindt
neergeschreven. De vakstudie wil Uw geestelijke horizon wijder
maken, uw inzicht in vele problemen verdiepen, U aansporen door
ernstige studie de stof te verwerken, tot Uw eigendom te maken.”

Ik heb deze brief enkele dagen moeten laten liggen, Mevrouw,
daar de dokter me in bed stopte. Waarschijnlijk liep ik een bron-
chitus op met al te lang blootshoofds op het kerkhof te staan in
Beekbergen.

Wij nemen geen afscheid, Inspecteur.

En nu wordt het tijd, dat de copie bij de drukker komt en zo
zit ik met een deken om in de huiskamer bij de haard dit briefje
af te maken. Het moet nu maar wat korter uitvallen dan ik me had
voorgenomen. Een paar dingen mag ik niet vergeten te memoreren.

Hij was een ijverig en *overtuigd* voorstander van een op zich
zelf staande *zwakzinnigenzorg*, een geheel van maatregelen, welke
hoofdzakelijk een economisch-paedagogisch cachet dienden te heb-
ben en waarbij voor zeldzaam voorkomende ingewikkelde gevallen
de kinderarts, als sociaal georiënteerde psychiater goede diensten
zou kunnen bewijzen. De samenkoppeling van krankzinnigen- en
zwakzinnigenzorg vond hij ook m.i. volkomen onjuist. Er is een
streven merkbaar om alles wat het B.O. betreft te persen in een

ontwerp voor de geestelijk gestoorden, waarbij het weer voor de zoveelste maal gaat om de hegemonie van de psychiater. Ik hoop, dat het laatste woord hierover nog niet gezegd is.

In 1936, Mevrouw, hebben we Uw man gehuldigd op een der verschillende Belgische excursies onzer vakstudie. U ziet hier een foto van hem, toen hij vóór 't einde der huldiging in Gent plotseling naar Den Haag werd ontboden. De Algemene Overste der Gentsche Broeders, Mgr Prof. Dr. Th. Goossens en Broeder Ebergiste doen hem uitgeleide.

Ten slotte nog een laatste herinnering en wel zijn eigen woorden. Bij zijn afscheid als Hoofdinspecteur zond hij mij een kort artikeltje voor het Tijdschrift, waarvan de aanhef aldus luidde: „Het is waar, ik heb mij in de kringen van het buitengewoon onderwijs — en waarlijk niet het minst in die van het katholieke buitengewoon onderwijs — wonderlijk op mijn plaats gevoeld. Daarbij heb ik geluk gehad de groei van het katholieke onderwijs aan zwakzinnigen mee te mogen maken.”

Mevrouw, kinderen, ik had nog heel wat meer over Uw lieve dode, over deze bescheiden, edele, innemende kindervriend willen vertellen. Moge het U een troost zijn te weten hoe hogelijk hij in onze kringen gewaardeerd wordt.

Mede in naam van de heer P. Prince, bondsvoorzitter, verzoek ik alle collega's met hun kinderen om een hartelijk gebed voor zijn zielerust.

Eens hopen wij allen daarboven in de hemel elkaar weer te zien; daarom geen afscheid, maar een tot weerziens!

Met vriendelijke groeten,

Uw dienstw.

G. A. E. CHRIST.